

Rok 1918

Rys historyczny związany z odzyskaniem niepodległości.

Informacja o bohaterach tego okresu.

Informacje m.in. nt. godła i flagi polskiej.

Pojęcie tożsamości.

Listopad 1918 i jego dziedzictwo Autor: prof. dr hab. Rafał Habielski

W listopadzie 1918 r. spełniły się marzenia o niepodległości, którą Polacy usiłowali odzyskać od 123 lat. Koniunkturę sprzyjającą powstaniu suwerennego państwa przyniósł rezultat I wojny światowej, w której klęskę poniosły państwa rozbiorowe. Niepodległość nie byłaby jednak możliwa, gdyby nie determinacja świadomego swoich celów narodu. Sprawiała ona, że mimo odwoływania się do różnych poglądów politycznych, rodowodów ideowych i metod uprawiania polityki Polacy okazali się przygotowani do sprostania wyzwaniu, przed którym stanęli.

11 listopada **Józef Piłsudski** przejął część kompetencji przywódczych, uruchamiając proces budowy państwa. Polska była wówczas bardziej ideą noszoną w sercach i umysłach oraz projektem przyszłości niż realną konstrukcją ustrojową i terytorialną. Pilną koniecznością było powołanie władz, nie tylko traktowanych jako własne, ale i wyposażonych w demokratyczną legitymację. Nie mniej ważnym zadaniem było łączenie w organiczną całość obszarów, które wchodziły dotąd w skład państw rozbiorowych. Na porządku dziennym stawała emisja wspólnej waluty, uporządkowanie zagadnień prawnych, usprawnienie wymiany handlowej, zapewnienie komunikacji między największymi ośrodkami, stworzenie powszechnego systemu oświaty i nauki oraz opieki zdrowotnej. Powstająca Polska musiała przybrać formę spójnego organizmu administracyjnego i gospodarczego, wyposażonego we wszystkie właściwości nowoczesnego państwa.

Manifestowane przy najrozmaitszych okazjach odmienne poglądy Polaków na przeszłość, teraźniejszość i przyszłość spajało przekonanie, że wszyscy chcą żyć w demokratycznym państwie. Takim, które szanuje prawa człowieka, traktuje na równi wszystkich, bez względu na poglądy, przynależność narodową, religię i płeć. Wyrazem tego stanowiska były rozwijające się formy życia politycznego, aktywność dawnych i powstawanie nowych stronnictw politycznych oraz wolność, jaką cieszyła się wielobarwna prasa, przejaw opinii publicznej. Wydarzeniem przeistaczającym deklaracje i nadzieje w fakty polityczne stały się wybory do Sejmu Ustawodawczego w styczniu 1919 r. Zostały one rozpisane w państwie niemającym jeszcze utrwalonych granic, co nie świadczyło o zbyt dużym pośpiechu, ale woli stworzenia ładu ustrojowego, którego autorami będą wszyscy dysponujący prawami obywatelskimi. Zadaniem sejmu było przygotowanie i uchwalenie konstytucji odpowiadającej wymogom demokratycznego państwa prawa.

Zagadnieniom ustrojowym nie ustępowały rangą powinności zabezpieczające zdobytą dopiero co niepodległość. Zakończenie wojny nie oznaczało końca konfliktów zbrojnych, potrzebą chwili była silna armia. Pytanie, na które nie znajdowano wówczas jednoznacznej odpowiedzi, dotyczyło kształtu terytorialnego Polski. W jakim stopniu miała ona nawiązywać do przedrozbiorowej Rzeczypospolitej?

Od początku listopada 1918 r. trwały walki o Lwów, który zarówno Polacy, jak i Ukraińcy uważali za swoje miasto. Kwestią nieodległej przyszłości był konflikt z Rosją rządzoną przez bolszewików, mających w planach ekspansję komunizmu równoznaczną z końcem suwerenności Polski. Na wytyczenie czekała, kluczowa dla przyszłości, granica z Niemcami. Od jej przebiegu zależała zasobność gospodarcza państwa i charakter jego związków ze światem zewnętrznym. Bez Śląska, będącego jednym z największych ośrodków przemysłowych w Europie, Wielkopolski oraz dostępu do morza, Polska skazana była na żywot kraju niesamodzielnego gospodarczo, a tym samym podatnego na wpływy zewnętrzne.

Przedsięwzięcia mające nadać państwu kształt zgodny z wyobrażeniami i racją stanu, czego dowodem powstanie wielkopolskie i powstania śląskie, pozostawały w związku z decyzjami wielkich mocarstw rozstrzygających o statusie Niemiec. Podczas konferencji paryskiej,

zakończony traktatem podpisanym w Wersalu w czerwcu 1919 r., Polska, mimo zabiegów **Romana Dmowskiego**, nie zdołała przeforsować wszystkich swoich postulatów. Mogła jednak uważać przyjęte rozwiązania za satysfakcjonujące w wymiarze terytorialnym i politycznym. Osłabienie Niemiec pozwalało sądzić, że przez jakiś czas nie będą one stanowiły poważnego zagrożenia. Palącym zagadnieniem była efektywna polityka wschodnia. W przekonaniu Józefa Piłsudskiego w interesie bezpieczeństwa Polski leżało powstanie za wschodnią granicą szeregu niepodległych państw, które tworzyłyby wraz z nią blok federacyjny równoważący siłę komunistycznej Rosji. Idea ta legła u podstaw ugody z Ukraincami i udzielenia im pomocy w budowie własnego państwa, z założenia sprzymierzonego z Polską. Rozpoczęta w kwietniu 1920 r. wyprawa kijowska, dowodząca rozmachem i odwagą w myśleniu o przyszłości, nie przyniosła jednak spodziewanego rezultatu. Będąca kulminacją wojny z sowiecką Rosją bitwa, stoczona w połowie sierpnia na przedpolach Warszawy, stanowiła ilustrację niebezpieczeństw, przed którymi stawała Polska. Okazała się jednym z aktów założycielskich niepodległości za sprawą skali wysiłku, na jaki potrafiły zdobyć się państwo i społeczeństwo. Kończący wojnę z Rosją pokój, podpisany w marcu 1921 r., przesądzał o kształcie granicy wschodniej, a tym samym o wieloetnicznym charakterze państwa. W jego obrębie znalazła się część Kresów Wschodnich, obszary zamieszkałe w większości przez ludność ukraińską i białoruską. Wyniki spisu powszechnego z początku lat 20. dowodziły, że co trzeci obywatel państwa był narodowości niepolskiej. Widziano w tym dziedzictwo dawnej Rzeczypospolitej wielu narodów, ale i zaczął szereg problemów. Już w nieodległej przyszłości konflikty na tle narodowościowym złożyły się w porządek zagadnienia, którego rozwiązanie okaże się ponad siły rządzących bez względu na przekonania i stosowane środki.

Proces budowy państwa w wymiarze ustrojowym i terytorialnym dobiegł końca w początku lat 20. Uchwalono konstytucję i wybrano dwuizbowy parlament. Stanowisko prezydenta objął **Gabriel Narutowicz**, o czym przesądziły głosy przedstawicieli mniejszości narodowych, lecz w kilka dni po wyborze zginął od kul fanatyka.

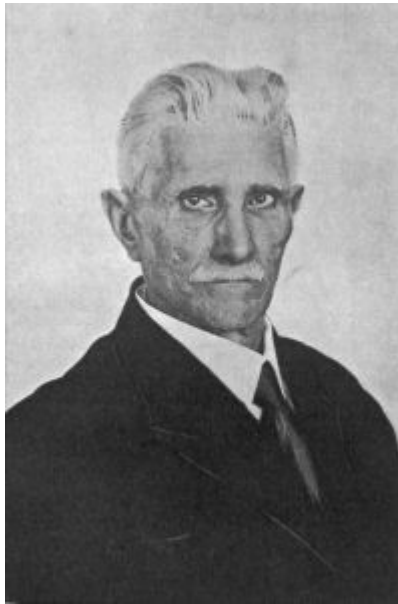
Zabójstwo Narutowicza dowodziło skrajnych odrębności w myśleniu o państwie i jego polityce, nierespektowania norm ustawowych, nieumiejętności posługiwania się rozwiązaniami kompromisowymi, stawiania celów partii ponad interesami państwa. To wydarzenie pogłębiło podziały, położyło się cieniem na wysiłkach i sukcesach podejmowanych od listopada 1918 r., ale ich nie zniweczyło. Radząc sobie z koniecznościami, przed którymi stanęło formujące się państwo, wspólnym wysiłkiem tworzone przestrzeń dającą powody do satysfakcji. Jej wyrazem było poczucie wartości z istnienia niepodległego państwa, niepozbawionego co prawda ułomności, niemniej traktowanego, poprzez gotowość jego obrony, jako wartość spajająca, dająca poczucie przynależności do świadomej swoich celów wspólnoty.

Pod koniec lat 30. dzień 11 listopada ustanowiono świętem państwowym, co zdawało się potwierdzać szczególną zasługę niepodległościową obozu Marszałka Piłsudskiego. Tego punktu widzenia nie podzielali wszyscy, podnosząc dokonania innych osobistości, ugrupowań i środowisk, ale pamięć o odzyskaniu niepodległości, jej okolicznościach i następstwach znalazła wyraz w narodowej tożsamości. Przybrała postać udziału łączącego ponad istniejącymi nadal różnicami. Z biegiem czasu okazała się zobowiązaniem, któremu wierności dochowały następne generacje, dając temu wyraz w warunkach, których nie brano pod uwagę w 1918 r.

Patriotyzm równoznaczny z walką o wolność, bez oglądania się na zachowania innych, był w wyznacznikiem zapatrywań i stanowisk w latach II wojny światowej. Pamięć o niepodległej Rzeczypospolitej inspirowała tych, którzy nie zaakceptowali porządku narzuconego przez władze komunistyczne po 1945 r. Upływ czasu zacierał i dezaktualizował

podziały sprzed lat, traciły na znaczeniu konflikty. Postacie Marszałka Piłsudskiego, obok jego przeciwników i adwersarzy, Romana Dmowskiego i Wincentego Witosa oraz przywódców niepodległościowej PPS, stawały się symbolami walki o niepodległość i jej utrzymanie. Dawaly do myślenia programy przedwojennych stronnictw politycznych. Wypadki z listopada 1918 r. przestawały pełnić rolę wyłącznie wydarzenia historycznego, stając się nieprzedawnionym dziedzictwem definiującym postawę wobec rzeczywistości.

Różnymi ścieżkami ku Niepodległej szli. Ojcowie Polski Odrodzonej Autor: dr Krzysztof Kloc

Ignacy Daszyński (domena publiczna)

Ignacy Daszyński (1866-1936), polityk, pisarz polityczny i publicysta, działacz socjalistyczny i niepodległościowy, współtwórca Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska Cieszyńskiego, poseł do austriackiej Rady Państwa, w listopadzie 1918 r. premier Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej, w okresie Drugiej Rzeczypospolitej jeden z liderów Polskiej Partii Socjalistycznej, Marszałek Sejmu (1928-1930) oraz jeden z przywódców Centrolewu.

Ignacy Daszyński urodził się 26 października 1866 roku w owianym sienkiewiczowskim mitem Zbarażu, w którym spędził przepełnione patriotycznym duchem i atmosferą legendy powstania styczniowego dzieciństwo. Rychło jednak, pod niemałym wpływem starszego brata Feliksa, swe zainteresowania zaczął kierować w stronę socjalizmu. Wydalony ze szkoły za referat o roku 1848, nim trafił do Krakowa, Daszyński podróżował po Galicji Wschodniej, gdzie zajmując się do różnych prac z bliska miał okazję przyjrzeć się położeniu galicyjskiej wsi oraz losom nielicznych jeszcze wtedy tamtejszych robotników. Przybywszy w roku 1888 do Krakowa Daszyński, zdając wcześniej eksternistycznie maturę, zaczął studiować przyrodznawstwo na Uniwersytecie Jagiellońskim. Szybko jednak przyszyły pierwsze szykany i aresztowania za działalność polityczną, odgrywającą w życiu młodzieńca coraz poważniejszą rolę. Po krótkim pobycie na Zachodzie, gdzie oddając się nauce poznał m.in. Stanisława Mendelsoona, Daszyński powrócił do Galicji i zaczął tam intensywnie pracować nad rozwojem idei socjalistycznej, stając się jednym z głównych organizatorów ruchu i twórcą partii socjalistycznych – Galicyjskiej Partii Socjal-Demokratycznej, a z czasem Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska Cieszyńskiego.

Droga kariery politycznej, którą obrał Daszyński, przynosiła mu niemało sukcesów. Od 1897 roku zasiadał on w wiedeńskiej Radzie Państwa, w której – będąc członkiem Związku Posłów Socjalno-Demokratycznych – zasłynął jako wybitny mówca i polemista. Piastował również godność radnego miasta Krakowa, a także redagował poczytne i opiniotwórcze socjalistyczne pismo „Naprzód”. Przed pierwszą wojną światową współpracował z Polską Partią

Socjalistyczną i osobiście z Józefem Piłsudskim, którego stał się gorącym zwolennikiem, angażując się m.in. w prace krakowskiego „Strzelca” czy Komisji Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych. Po wybuchu wojny Daszyński wspierał działalność piłsudczykowskiej Polskiej Organizacji Narodowej. Nadal też był aktywny jako polityk. W październiku 1918 roku był jednym z autorów manifestu do parlamentu austriackiego, w którym posłowie polscy oświadczyli, iż odtąd uważają się za obywateli Polski.

Wkrótce po tym, w nocy z 6 na 7 listopada 1918 roku Daszyński stanął na czele Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie, który ogłosił bardzo postępowo-demokratyczny program reform społeczno-gospodarczych. Piłsudski po swym powrocie do kraju widział Daszyńskiego w roli pierwszego premiera niepodległej Polski, jednak kandydatura ta została zablokowana przez Narodową Demokrację. Skupiając się odtąd na pracy parlamentarnej był Daszyński naturalnym liderem Polskiej Partii Socjalistycznej, równocześnie wciąż popierał poczynania Piłsudskiego. Zmieniło się to po Maju 1926 roku – Daszyński stał się on jednym z przywódców opozycji wobec autorytarnych rządów piłsudczyków. Od początku lat 30. Daszyński chorował i nie mógł już tak jak dawniej angażować się w działalność polityczną, aczkolwiek sympatyzował z Centrolewem. Zmarł 31 października 1936 roku.

Roman Dmowski (ze zbiorów NAC, sygn. 1-A-493)

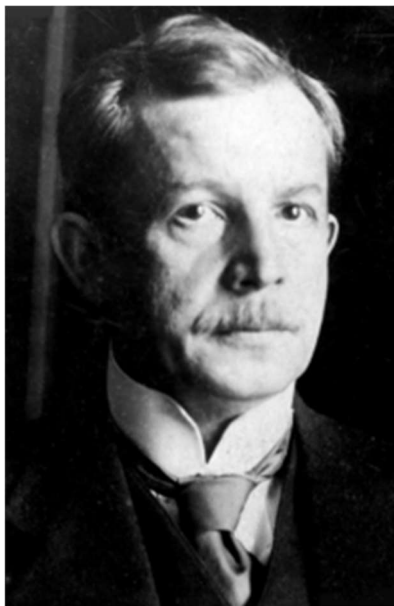
Roman Dmowski (1864-1939), polityk, pisarz polityczny, publicysta, przywódca i ideolog Narodowej Demokracji, działacz Ligi Polskiej, następnie jeden z twórców Ligi Narodowej, współtworzył Stronictwo Narodowo-Demokratyczne, poseł do Dumy Rosyjskiej, podczas Wielkiej Wojny prezes Komitetu Narodowego Polskiego, delegat Polski na konferencję pokojową w Paryżu, w Drugiej Rzeczypospolitej m.in. minister spraw zagranicznych, założyciel Obozu Wielkiej Polski oraz Stronictwa Narodowego, autor wielu dzieł programowych i publicystycznych.

Roman Dmowski przyszedł na świat 9 sierpnia 1864 roku w Kamionku, obecnie części dzielnicy Praga-Południe w Warszawie. Pomimo początkowych problemów w szkole, Dmowski od wczesnych lat łączył działalność konspiracyjno-polityczną z aktywnością naukową. Kończąc w 1891 roku rosyjski Uniwersytet Warszawski jako kandydat nauk

przyrodniczych był już wówczas członkiem Związku Młodzieży Polskiej „ZET” oraz Ligi Polskiej, którą w roku 1893 przekształcił w tajną Ligę Narodową – organizację o nacjonalistycznym kierunku stawiającą na narodowe przebudzenie Polaków oraz wzrost ich samoświadomości we wszystkich zaborach. Dmowski, zmuszony opuścić Królestwo i osiąść w Galicji, przejął w 1895 r. we Lwowie redakcję „Przeglądu Wszechpolskiego”, którego nazwa z czasem symbolizować zaczęła cały ruch, a on sam wraz z Zygmuntem Balickim i Janem Popławskim stawał się jego głównym ideologiem. Napisał m.in. dzieła programowe: „Nasz patriotyzm” oraz „Myśli nowoczesnego Polaka”. Pod wpływem rewolucji 1905 roku rozbieżność poglądów na sprawę polską środowisk uosabianych przez Dmowskiego i Józefa Piłsudskiego była już nie do pogodzenia. Dmowski był twórcą tzw. orientacji antyniemieckiej, czemu dał wyraz m.in. w głośnej książce „Niemcy, Rosja i kwestia polska”. Zakładał on prowadzenie polityki obliczonej na wieloetapowość w dążeniu do głównego celu – niepodległości. Uważał, że aby go osiągnąć należy najpierw dążyć do połączenia rozdzielonych ziem polskich. Widząc głównego wroga sprawy polskiej w Rzeszy Niemieckiej, taktycznie związał swoją politykę z Rosją, co doprowadziło do konfliktów i rozłamów w środowisku Narodowej Demokracji.

Podczas pierwszej wojny światowej Dmowski prowadził ożywioną działalność polityczną. Po kolejnych porażkach rosyjskich wyjechał na Zachód, pragnąc oprzeć swe poczynania o Francję i Wielką Brytanię. Po upadku carskiej Rosji w sierpniu 1917 roku utworzył w Lozannie Komitet Narodowy Polski, który wkrótce zaczął być uważany przez państwa ententy za jedyne przedstawiciela odradzającej się Rzeczypospolitej. Po zakończeniu wojny Dmowski wraz z Ignacym Paderewskim reprezentował Polskę na konferencji pokojowej w Paryżu. Jej zwieńczeniem było podpisanie 28 czerwca 1919 roku traktatu wersalskiego, pod którym widnieje również paraafa Dmowskiego.

Do kraju wrócił w maju 1920 roku i zaraz potem wszedł w skład Rady Obrony Państwa, która została powołana z powodu postępujących sukcesów bolszewików w wojnie z Polską. Cały czas patronował obozowi Narodowej Demokracji, działającej w parlamencie jako Związek Ludowo-Narodowy, a w październiku 1923 roku objął z jej ramienia tekę ministra spraw zagranicznych w koalicyjnym rządzie Wincentego Witosa. Po zamachu majowym Józefa Piłsudskiego Roman Dmowski próbował w obliczu nowej sytuacji i wyzwania zreorganizować ruch narodowy w Polsce. Z jego inicjatywy w grudniu 1926 roku powstał Obóz Wielkiej Polski, który po kilku latach został przez władze zdelegalizowany. W 1928 roku z kolei przekształcono Związek Ludowo-Narodowy w Stronnictwo Narodowe. Dmowski zmarł 2 stycznia 1939 roku.

Wojciech Korfanty (domena publiczna)

Wojciech Korfanty (1873-1939), polityk, działacz narodowy i niepodległościowy, redaktor i publicysta, wydawca górnośląskiego „Polaka”, poseł do Reichstagu, polski komisarz plebiscytowy na Górnym Śląsku, faktyczny dyktator III powstania śląskiego, poseł na Sejm RP oraz do Sejmu Śląskiego, przywódca Chadecji, sądzony i skazany w procesie brzeskim, od 1935 roku na emigracji w Czechosłowacji, współtwórca opozycyjnego wobec sanacji tzw. Frontu Morges, wiosną 1939 roku powrócił do kraju, gdzie wkrótce zmarł.

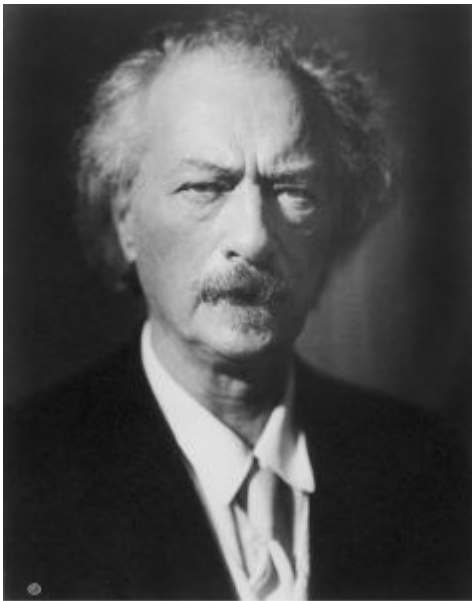
Wojciech Korfanty urodził się 20 kwietnia 1873 roku w miejscowości Sadzawka (dzisiejsze Siemianowice Śląskie) na Górnym Śląsku. Wychowany w górniczej rodzinie od najmłodszych lat Korfanty przejawiał żywe zainteresowanie sprawą polskiego odrodzenia narodowego na niemieckim wówczas Śląsku. Miał to być pierwszy krok ku zjednoczeniu tej dzielnicy z Polską, w której odrodzenie i powrót na mapy Europy Korfanty głęboko wierzył. Swymi ideami starał się zarazić jak największe grono zamieszkujących Górny Śląsk rodaków, publikując m.in. liczne artykuły na łamach redagowanych przez siebie gazet – „Górnoślązaka” oraz „Polaka”. W roku 1902 za cykl antyniemieckich, według władz, publikacji Korfanty trafił na pewien czas do więzienia we Wronkach. Jednak z obranej przez siebie drogi nie zamierzał już zawracać. Coraz bardziej angażował się w politykę i związał się z kierowanym przez Romana Dmowskiego obozem narodowym. O polskie interesy dbał także będąc m.in. długoletnim posłem do Reichstagu, a także pruskiego Landtagu. W październiku 1918 roku, w momencie gdy klęska Niemiec w I wojnie światowej była już w zasadzie przesądzona, Korfanty wystąpił w parlamencie niemieckim z apelem, w którym żądał, aby ziemie polskie przyłączone przed dziesiątkami lat do Prus w wyniku rozbiorów miały prawo znaleźć się w odradzającej się Rzeczypospolitej.

W wyniku postanowień konferencji pokojowej w Paryżu o przynależności państwowej Górnego Śląska miał zadecydować plebiscyt, w którym mieszkańcy tej dzielnicy mieli opowiedzieć się za Polską bądź Niemcami. Oczywiście było, że ze strony Warszawy komisarzem plebiscytowym odpowiedzialnym za kampanię i agitację na rzecz Polski oraz za dbanie o interesy polskiej ludności zostanie Korfanty. Nie mogąc pogodzić się z planowanym podziałem Górnego Śląska po przeprowadzonym w marcu 1921 r. plebiscycie, w którym za

Polską padło mniej głosów, Polacy chwycili za broń, wywołując III powstanie śląskie. Na ich czele, poczuwając się do odpowiedzialności, stanął Korfanty. Dzięki zrywowi oraz skutecznej polityce Korfantego mocarstwa podzieliły Górny Śląsk w taki sposób, że najbardziej uprzemysłowione tereny tej dzielnicy trafiły do Polski. Sam Korfanty, będąc faktycznym dyktatorem powstania, na zawsze zapisał się w legendzie walk Ślązaków o wolność i prawo do polskości.

W Drugiej Rzeczypospolitej Korfanty kontynuował swą działalność polityczną i dziennikarską. Związany początkowo ze środowiskiem narodowej demokracji z czasem został liderem całej, nie tylko śląskiej, chadecji. Będąc do roku 1930 posłem na Sejm RP, był on – nie tylko na forum parlamentu – ostrym przeciwnikiem obozu Józefa Piłsudskiego. Latem 1922 roku planowano, w opozycji do Naczelnika Państwa, aby Korfanty został premierem, czego ostatecznie nie udało się zrealizować. Po zamachu majowym i przejściu władzy w państwie przez Piłsudskiego Korfanty nie przestał krytykować jego poczynań. W 1930 roku został zatrzymany i osadzony w twierdzy brzeskiej. W 1935 roku wyemigrował do Czechosłowacji i zaangażował się w prace tzw. Fortu Morges, któremu patronowali Ignacy Paderewski oraz gen. Władysław Sikorski. Wiosną 1939 roku Korfanty wrócił do Polski, po czym rychło został aresztowany. Zwolniony z więzienia z powodu ciężkiej choroby zmarł 17 sierpnia 1939 roku.

Ignacy Paderewski (ze zbiorów NAC, sygn. 1-K-6796)

Ignacy Paderewski (1860-1941), pianista, wirtuoz, kompozytor, polityk, przedstawiciel Komitetu Narodowego Polskiego w Stanach Zjednoczonych, prezydent rady ministrów i minister spraw zagranicznych, delegat Polski na konferencję pokojową w Paryżu, współinicjator opozycyjnego wobec rządów piłsudczyków tzw. Frontu Morges, podczas II wojny światowej przewodniczący Rady Narodowej RP.

Ignacy Paderewski urodził się 18 listopada 1860 roku w Kuryłówce na Podolu. Od najmłodszych lat przejawiał uzdolnienia muzyczne, które zaowocowały nauką w latach 1872-1878 w warszawskim Instytucie Muzycznym, gdzie studiował grę na fortepianie. Po ukończeniu szkoły został w niej zatrudniony jako wykładowca, a sam wciąż rozwijał swe umiejętności. Dotknięty tragedią rodzinną – śmiercią żony, Paderewski wyjechał w roku 1881

na Zachód, aby dalej się kształcić i doskonalić swój warsztat. Był i koncertował m.in. w Berlinie, Strasburgu, Paryżu oraz Londynie, ponadto komponował. Jego operę „Manru” wystawiono 14 lutego 1902 roku w słynnej Metropolitan Opera w Nowym Jorku. Międzynarodowa sława uczyniła z niego ambasadora sprawy polskiej w świecie, z czego Paderewski zdawał sobie sprawę i coraz częściej fakt ten wykorzystywał.

W 1910 roku odsłonięto w Krakowie ufundowany przez Paderewskiego Pomnik Grunwaldzki autorstwa Antoniego Wiwulskiego. Podczas uroczystości, w których uczestniczyły tłumy Polaków ze wszystkich zaborów, pianista wygłosił mowę zawierającą wątek niesprawiedliwości rozbiorów i potrzeby powstania niepodległego państwa polskiego. Od tego momentu polityka nie przestawała już towarzyszyć Paderewskiemu. Podczas I wojny światowej zaangażował się wraz z Henrykiem Sienkiewiczem w działalność szwajcarskiego Komitetu Generalnego Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce. Jednak największe zasługi dla niepodległości Polski oddał na gruncie amerykańskim. Przebywając w Stanach Zjednoczonych i korzystając ze swej ogromnej popularności Paderewski lobbował za sprawą polską wśród tamtejszych decydentów, mając dostęp nawet do administracji prezydenta Thomasa Woodrowa Wilsona. Być może to właśnie za jego sprawą w zaprezentowanych 8 stycznia 1918 roku „Czternastu punktach” Wilsona znalazł się postulat „stworzenia niepodległego państwa polskiego”. Od sierpnia 1917 roku Paderewski związał się z utworzonym w Lozannie przez Romana Dmowskiego Komitetem Narodowym Polskim, zostając jego przedstawicielem w USA.

Powrót do Polski Paderewskiego i jego pobyt w Poznaniu był jedną z przyczyn wybuchu 27 grudnia 1918 roku powstania wielkopolskiego, a jego współpraca z Józefem Piłsudskim i objęcie funkcji Prezydenta Rady Ministrów, dały możliwość porozumienia pomiędzy Naczelnikiem Państwa a Komitetem Narodowym Polskim w Paryżu. Paderewski w swym rządzie pełnił również funkcję ministra spraw zagranicznych. Był też delegatem Polski na paryską konferencję pokojową, zakończoną podpisaniem traktatu wersalskiego. Od końca 1919 roku, gdy upadł jego rząd, Paderewski odsunął się od polityki, wracając do muzyki. Z czasem jednak stanął on wraz z gen. Władysławem Sikorskim na czele opozycyjnego wobec piłsudczyków tzw. Frontu Morges, którego nazwa pochodziła od szwajcarskiej posiadłości Paderewskiego. W czasie II wojny światowej myślano o Paderewskim jako o prezydencie Polski na uchodźstwie, ostatecznie jednak stanął na czele Rady Narodowej RP. Zmarł 29 czerwca 1941 roku.

Józef Piłsudski (domena publiczna)

Józef Piłsudski (1867-1935), działacz niepodległościowy, I Marszałek Polski, Naczelny Wódz Wojska Polskiego, jeden z twórców i przywódców Polskiej Partii Socjalistycznej oraz jej Organizacji Bojowej, kierownik Związku Walki Czynnej, w czasie I wojny światowej Komendant I Brygady Legionów Polskich, twórca Polskiej Organizacji Wojskowej, w Drugiej Rzeczypospolitej m.in. Naczelnik Państwa Polskiego, po przejęciu władzy w maju 1926 r. dwukrotnie premier, w latach 1926-1935 minister spraw wojskowych oraz Generalny Inspektor Sił Zbrojnych, faktyczny przywódca państwa polskiego.

Józef Piłsudski urodził się 5 grudnia 1867 roku w Zułowie na Wileńszczyźnie w zubożałej rodzinie szlacheckiej. Zamieszany w plan zamordowania cara Aleksandra II został aresztowany i w roku 1887 zesłany na 5 lat na Syberię. Tam też zetknął się z ideami marksistowskimi i zaczął je zgłębiać. Spoglądał na nie jednak z wielką dozą sceptycyzmu, uważając, że są niekiedy dalekie od polskiej rzeczywistości. Stał się zatem zwolennikiem tzw. socjalizmu niepodległościowego i w tym kierunku starał się oddziaływać na Polską Partię Socjalistyczną, w której szeregi wstąpił powróciwszy z zesłania w 1893 roku. Angażując się w jej prace Piłsudski redagował m.in. pismo „Robotnik” oraz był odpowiedzialny za kolportaż tzw. bibuły, czyli materiałów agitatorskich. Od czasu rewolucji 1905 roku był gorącym zwolennikiem zmiany dotychczasowej działalności PPS. Uważał, że partia powinna tworzyć podległą sobie organizację o charakterze wojskowym, która mogłaby dać albo kierunek powstaniu antyrosyjskiemu albo wyszkolić kadry dla przyszłej armii polskiej. Zaangażował się zatem w prace powstałej w 1904 roku Organizacji Bojowej PPS. Różnice zdań w partii na tle „bojówki” oraz ogólnej linii politycznej doprowadziły w roku 1906 do rozłamu. Sam Piłsudski od 1908 roku swe prace kontynuował w Galicji. Obóz irredenty, na którego czele stał Piłsudski, prowadził politykę wielce elastyczną, wyzbytą z dogmatów, a jej główny cel – niepodległość, miał być osiągnięty kilkietapowo. Pierwszym krokiem ku niemu miało być wyrwanie ziem polskich spod panowania Rosji, w której Piłsudski upatrywał głównego wroga.

Od roku 1910 Piłsudski rozwijał działalność Związków Strzeleckich w Galicji, które miałyby być w przyszłości zalążkiem polskich sił zbrojnych. Podczas pierwszej wojny światowej Piłsudski stał na ich czele walcząc u boku Austro-Węgier i Niemiec jako dowódca I Brygady Legionów Polskich. Po upadku carskiej Rosji, latem 1917 roku, Piłsudski, nie widząc korzyści dla sprawy polskiej w dalszej współpracy z Berlinem i Wiedniem, doprowadził do tzw. kryzysu przysięgowego w Legionach, w wyniku czego został aresztowany i osadzony w twierdzy w Magdeburgu. Zwolniony w listopadzie 1918 roku powrócił do kraju, gdzie został wybrany Naczelnikiem Państwa – godność tę sprawował do grudnia 1922 roku.

W tym samym czasie Piłsudski stał również na czele polskiej armii, dowodząc nią m.in. podczas wojny polsko-bolszewickiej, w której odniósł słynne zwycięstwo w bitwie warszawskiej w sierpniu 1920 roku. Od połowy 1923 roku, rezygnując z udziału w życiu politycznym, oddawał się w głównej mierze pracy pisarskiej i odczytom, budując równocześnie i rozszerzając zaplecze swych zwolenników. W maju 1926 roku przeprowadził zbrojny zamach stanu przejmując władzę w Polsce. Choć oficjalnie piastował jedynie stanowisko Głównego Inspektora Sił Zbrojnych oraz Ministra Spraw Wojskowych, to w rzeczywistości aż do śmierci był faktycznym dyktatorem państwa polskiego. Zmarł 12 maja 1935 roku.

Wincenty Witos (domena publiczna)

Wincenty Witos (1874-1945), polityk, działacz ludowy i niepodległościowy, jeden z twórców Stronnictwa Ludowego oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast”, poseł do austriackiej Rady Państwa, przewodniczący Polskiej Komisji Likwidacyjnej, w okresie Drugiej Rzeczypospolitej trzykrotny premier, jeden z przywódców Centrolewu, sądzony i skazany w procesie brzeskim, w latach 1933-1939 na emigracji politycznej w Czechosłowacji, w czasie II wojny światowej internowany przez Niemców.

Wincenty Witos przyszedł na świat w rodzinie włościańskiej w Wierzchosławicach 21 stycznia 1874 roku. Od najwcześniejszych lat przejawiał wielkie zainteresowanie sprawami chłopów w ówczesnej Galicji. Zaangażowanie w sprawy własnej wsi przyniosło Witosowi wybór na wójta, które to stanowisko piastował nieprzerwanie od 1909 do 1931 roku. Nie zajmowała go jednak wyłącznie lokalna problematyka. Już wcześniej został członkiem Stronnictwa Ludowego, z czasem przemianowanego na Polskie Stronnictwo Ludowe, zwracając uwagę jego liderów – Jakuba Bojki czy Jana Stapińskiego. Obrana droga polityki przyniosła mu m.in. prędkie wejście do władz stronnictwa, w 1908 roku – mandat posła do Sejmu Krajowego we Lwowie, a w 1911 r. posła do Rady Państwa w Wiedniu. Witos działał nie tylko na rzecz demokratyzacji stosunków społecznych w Galicji, upodmiotowienia chłopów, zmiany systemu wyborczego, przeprowadzenia reformy rolnej, lecz łączył te kwestie z potrzebą uświadamiania narodowego włościan oraz ideą niepodległości Polski.

Rozłam w ruchu ludowym przyniósł powstanie w 1914 roku PSL „Piast”, którego Witos został jednym z liderów. Kierowane przez niego stronnictwo nie zrezygnowało podczas I wojny światowej z postulatu odbudowy państwa polskiego, czemu sam Witos dał szczególny wyraz w specjalnej deklaracji ogłoszonej w maju 1917 roku na posiedzeniu Sejmu Krajowego we Lwowie. Sympatyzował wówczas z obozem narodowym Romana Dmowskiego, skutkiem czego zdecydował się wstąpić do tajnej Ligi Narodowej, która z założenia miała kierować poczynaniami tego środowiska. Nie może zatem dziwić, że gdy w nocy z 6 na 7 listopada 1918 roku powstał w Lublinie rząd Ignacego Daszyńskiego, to Witos z powodu jego składu, który oceniał jako wybitnie lewicowy, nie zgodził się w nim objąć żadnej funkcji. Stał za to na czele powstałej wtenczas w Krakowie Polskiej Komisji Likwidacyjnej.

Kariera polityczna Witosy nabrała tempa w okresie Drugiej Rzeczypospolitej. Był on powszechnie uważany za niekwestionowanego lidera ruchu ludowego w Polsce, a bez jego „Piasta” nie wyobrażano sobie utworzenia w parlamencie większości, która mogłaby powołać do życia rząd. Faktycznie, Witos aż trzykrotnie – w latach 1920-1921, 1923 i 1926 – sprawował funkcję premiera. Utworzenie przezeń gabinetu w maju 1926 roku w koalicji ze zniechęconą przez Józefa Piłsudskiego Narodową Demokracją stało się jedną z przyczyn przeprowadzonego wówczas przez Piłsudskiego zamachu stanu. Po Maju Witos już nigdy nie odgrywał takiej roli jak wcześniej. Zaangażowawszy się w prace opozycyjnego wobec piłsudczyków Centrolewu został w nocy z 9 na 10 września 1930 roku aresztowany i osadzony w twierdzy brzeskiej, a następnie skazany w procesie brzeskim na karę półtora roku więzienia. Zdecydował się wówczas opuścić Polskę i udać się na emigrację do Czechosłowacji, z której powrócił do kraju w marcu 1939 roku. Podczas II wojny światowej odmówił współpracy z Niemcami i był przez nich przetrzymywany w areszcie domowym w rodzinnych Wierzchosławicach. Po zakończeniu wojny nie zgodził się również na współpracę ze Związkiem Sowieckim. Ciężko już wówczas chory Witos zmarł 31 października 1945 roku.

Symbole narodowe

Zgodnie z art. 1 ustawy o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych: orzeł biały, biało-czerwone barwy i „Mazurek Dąbrowskiego” są symbolami Rzeczypospolitej Polskiej. Symbole Rzeczypospolitej Polskiej pozostają pod szczególną ochroną prawa, przewidzianą w odrębnych przepisach, a otaczanie tych symboli czcią i szacunkiem jest prawem i obowiązkiem każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej oraz wszystkich organów państwowych, instytucji i organizacji.

Godło, herb

Art. 2 stanowi, że godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest wizerunek orła białego ze złotą koroną na głowie zwróconej w prawo, z rozwiniętymi skrzydłami, z dziobem i szponami złotymi, umieszczony w czerwonym polu tarczy.

Polska jest chyba jedynym krajem w Europie, który może precyzyjnie określić datę narodzin swojego godła. Po koronacji Przemysła II, 26 czerwca 1295 r. w Gnieźnie, znak orła stał się herbem zjednoczonego na nowo Królestwa Polskiego. Wizerunek orła Przemysła zachował się na jego królewskiej pieczęci, która widnieje na dokumencie z sierpnia 1295 r. Widać na niej monumentalnego orła z koroną, otoczonego łacińskim napisem *reddidit ipse Deus victricia signa Polonis* (*Sam Wszchemocny przywrócił Polakom zwycięskie znaki*). Biały orzeł w koronie stał się symbolem suwerenności i jedności państwa.

Wizerunek polskiego orła zmieniał się przez wieki. Po zawarciu unii z Litwą, od czasów panowania Władysława Jagiełły, znakowi orła towarzyszył herb Litwy - jeździec na koniu czyli Pogoń. W czasie zaborów symbol orła był wyznacznikiem ciągłości państwa polskiego oraz dążenia do suwerenności.

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej w art.1 pkt. 1 określiła wygląd polskiego godła: *Za herb Rzeczypospolitej Polskiej uznaje się znak orła białego z głową zwróconą w prawo (dla patrzącego w lewo), ze skrzydłami wzniesionymi do góry, ze złotymi szponami, z koroną i dziobem w czerwonym polu prostokątnym*. Oficjalne godło RP przypominało orła Stanisława Poniatowskiego i było używane do 1927 r., kiedy powstała nowa wersja według projektu Zygmunta Kamińskiego.

Władze komunistyczne usunęły koronę z głowy orła. Niezbyt udany projekt Janiny Broniewskiej z 1943 r., powszechnie zwany „kuricą” wzorowany był na książęcym sarkofagu władców polskich pochowanych w Płocku i obowiązywał do 1952 r., kiedy to w konstytucji z dn. 22 lipca opublikowano oficjalny herb Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Był to wiernie przerysowany projekt Kamińskiego, tyle że pozbawiony korony.

Po częściowo wolnych wyborach do Sejmu w czerwcu 1989 r., parlament - tzw. Sejm kontraktowy, na swoim posiedzeniu w dniu 29 grudnia 1989 r. zmienił konstytucję, przywracając dawną nazwę państwa - Rzeczpospolita Polska i herb Orzeł Biały w koronie.

Opracowała: Beata Wolszczak Muzeum Historii Polski

Bibliografia:

A. Znamierowski, Insignia, symbole i herby polskie.; Warszawa 2003

M. Borucki, Polskie symbole narodowe. Historia i współczesność.; Warszawa 2013

Wirtualne Muzeum Orła Białego: <http://orzelbialy.edu.pl>

Uchwała nr 8/2013 oraz stanowisko Komisji Heraldycznej z 18 stycznia 2013r. w sprawie obecności Orła Białego na stronach internetowych podmiotów uprawnionych do używania jego wizerunku

Barwy narodowe

Barwami Rzeczypospolitej Polskiej są kolory biały i czerwony, ułożone w dwóch poziomych, równoległych pasach tej samej szerokości, z których górny jest koloru białego, a dolny koloru czerwonego. Przy umieszczaniu barw Rzeczypospolitej Polskiej w układzie pionowym kolor biały umieszcza się po lewej stronie płaszczyzny oglądanej z przodu.

Barwy Rzeczypospolitej Polskiej stanowią składniki flagi. Flagą państwową Rzeczypospolitej Polskiej jest prostokątny płat tkaniny o barwach RP, umieszczony na maszcie. Ustalono stosunek szerokości flagi do jej długości 5 : 8.

Flagą państwową Rzeczypospolitej Polskiej jest także flaga z umieszczonym pośrodku białego pasa godłem Rzeczypospolitej Polskiej.

Z heraldycznego punktu widzenia barwami polskimi była biel orła i czerwień tarczy herbowej.

Kolor czerwony był kolorem uprzywilejowanym, posługiwali się nim najdostojniejsi i najbogatsi. Uzyskanie trwałego czerwonego koloru było kosztowne. Czerwony barwnik produkowano z wydzieliny owadów o nazwie czerwiec - stąd nazwa koloru i miesiąca. Za prawdziwie narodową barwę polską należałoby uznać karmazyn czyli ciemną czerwień, od późnego średniowiecza uważaną u nas za barwę najszlachetniejszą. Kolor biały był powszechniejszy w użyciu - symbolizował czystość, porządek i szlachetność.

Biały orzeł na czerwonym tle pojawiał się na sztandarach Królestwa Polskiego już w późnym średniowieczu. Biel i czerwień pojawiły się po raz pierwszy w charakterze barw narodowych w 1792 r. podczas obchodów pierwszej rocznicy uchwalenia konstytucji 3 maja. Damy wystąpiły w białych sukniach przepasanych czerwonymi wstęgami, a panowie nałożyli biało-czerwone szarfy. 7 lutego 1831 r., obradujący w czasie powstania listopadowego Sejm Królestwa Polskiego uznał biel i czerwień za barwy narodowe. Takie też barwy witały w Niemczech żołnierzy powstania listopadowego, udających się na emigrację, były używane w trakcie demonstracji solidarności z Polską we Francji, Belgii i Anglii. Biało-czerwone kokardy przypinali uczestnicy demonstracji patriotycznych i polskich zrywów niepodległościowych (powstania krakowskiego w 1846 r. i powstania wielkopolskiego 1848 r.). Żołnierze powstania styczniowego 1863 r. zakładali biało-czerwone opaski. Pierwszą masową demonstracją, w czasie której niesiono biało-czerwone flagi był pochód w Warszawie w 1916 r. z okazji 125 rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja.

Wybrany w 1919 r. Sejm Ustawodawczy w dniu 1 sierpnia 1919 r. uchwalił ustawę o godłach i barwach narodowych: *Za barwy Rzeczypospolitej Polskiej uznaje się kolory biały i czerwony, w podłużnych pasach, równoległych, z których górny - biały, dolny zaś - czerwony* (art. 1 pkt. 3). Dwa lata później zdecydowano, że czerwień flagi będzie mieć kolor

karmazynowy. Kilka lat potem kolor został zmieniony na jasnoczerwony - cynober. Z niewielkimi zmianami odcienia barwy taka flaga państwowa obowiązuje do dzisiaj.

Opracowała:
Beata Wolszczak
Muzeum Historii Polski

Bibliografia:

A. Znamierowski, *Insygnia, symbole i herby polskie.*; Warszawa 2003
M. Borucki, *Polskie symbole narodowe. Historia i współczesność.*; Warszawa 2013
Wirtualne Muzeum Orła Białego: <http://orzelbialy.edu.pl>

Hymn państwowy Edward Pałłasz

Podczas jednego z kursów literatury słowiańskiej w Paryżu, 26 kwietnia 1842, roku Adam Mickiewicz stwierdził: "Sławna pieśń legionów polskich poczyna się od wierszy, które są godłem historii nowej: Jeszcze Polska nie zginęła, kiedy my żyjemy. Słowa te mówią, że ludzie mający w sobie to, co istotnie stanowi narodowość, zdolni są przedłużać byt swojego kraju niezależnie od warunków politycznych tego bytu, i mogą nawet dążyć do urzeczywistnienia go na nowo..."

słowa: Józef Wybicki

Z HISTORII HYMNU

Tekst Pieśni Legionów Polskich we Włoszech, noszącej później tytuł Mazurek Dąbrowskiego lub Jeszcze Polska nie zginęła, powstał między 16 a 19 lipca 1797 roku w miejscowości Reggio nell'Emilia (niedaleko Bolonii), w ówczesnej Republice Lombardzkiej (Włochy). Napisał go Józef Rufin Wybicki - herbu Rogala, potomek rodu osiadłego w XVI wieku na Pomorzu (on sam pochodził z Będmina). Był poetą, dramaturgą, kompozytorem, prawnikiem, dyplomata i działaczem politycznym, uczestnikiem konfederacji barskiej i powstania kościuszkowskiego. W lipcu 1797 roku przyjechał do Lombardii jako współorganizator Legionów Polskich generała Jana Henryka Dąbrowskiego (powstających przy armii francuskiej Napoleona Bonaparte). Pieśń Legionów Polskich we Włoszech została napisana przez Wybickiego dla uświetnienia uroczystości pożegnania odchodzących z Reggio legionistów i tu została odśpiewana po raz pierwszy.

Już w kilka tygodni później, kiedy Wybicki przebywał w Mediolanie, a Dąbrowski z legionistami w Bolonii, generał pisał do przyjaciela: "Żołnierze do Twojej pieśni nabierają coraz więcej gustu i my ją sobie często nuciemy z winnym szacunkiem dla autora". I jeszcze tego samego 1797 roku rozrzucone po całych północnych Włoszech oddziały polskie poznały Pieśń Legionów, która nie tylko zyskiwała sobie coraz większą popularność, ale stawała się nową, mobilizującą siłą. Nie tylko dla wojska... Oto za pośrednictwem emisariuszy

przedostających się przez granice kordonów naszych zaborców pieśń trafiła do Warszawy, Krakowa, Poznania i innych miast, by już w kilka miesięcy od chwili swoich narodzin - siać nową wiarę w wolność.

Mazurek Dąbrowskiego - jak nazywano potem tę pieśń - towarzyszył Polakom we wszystkich bitwach kampanii napoleońskiej, a także w 1806 roku, kiedy to Dąbrowski w aurze zwycięzcy znalazł się w Wielkopolsce. Tu mieszkała Basia, która rok później została żoną generała.

Nadszedł czas Księstwa Warszawskiego i już wówczas pieśń Legionów Polskich we Włoszech stała się jakby nieoficjalnym hymnem; taka była jej popularność i legenda z nią związana.

Po upadku Napoleona, w nowo utworzonym Królestwie Polskim pod zarządem księcia Konstantego, brata rosyjskiego cara, próbowano usunąć tę pieśń z narodowej pamięci. Ale już od powstania listopadowego 1831 roku znów powszechnie ją śpiewano, jako jedną z najpopularniejszych pieśni patriotycznych.

W połowie XIX stulecia Mazurek Dąbrowskiego wszedł w nowy niejako okres swoich dziejów, stając się jedną z najważniejszych pieśni narodów słowiańskich. A ściślej mówiąc: stał się pierwowzorem wielu późniejszych hymnów. Ze słynnego zawołania Józefa Wybickiego: "Jeszcze Polska nie umarła, kiedy my żyjemy", korzystali autorzy tekstów pieśni o podobnym charakterze, pieśni przywracających wiarę w niepodległość zniewolonych dotąd Serbów, Czechów, Łużyczan czy Ukraińców. (...)

Od blisko dwóch stuleci nie została wyjaśniona zagadka historyczna dotycząca wszystkich Polaków: skąd się wzięła melodia, którą cały naród uznaje jako swój symbol?

Początkowo sądzono, że melodię tę skomponował książę Michał Kleofas Ogiński (twórca słynnego poloneza - Pożegnanie ojczyzny), potem materiały archiwalne temu zaprzeczyły i do dziś najczęściej autorzy śpiewników i prac naukowych podają określenie "melodia ludowa" (a niektórzy dodają do tego asekuracyjny znak zapytania). Otóż trzeba przypomnieć, że w XVIII wieku mazur był w Polsce tańcem szlacheckim, a nie ludowym. I w warstwie muzycznej należał - jakbyśmy to dziś określili - do sztuki użytkowej, modnej wśród szlachty i bogatego mieszczaństwa. (Nazwa "mazur" pojawiła się po raz pierwszy dopiero około połowy tegoż XVIII stulecia.) Nowe figury taneczne mazura kształtowała też scena teatralna (z którą przez pewien czas współpracował Józef Wybicki jako autor sztuk teatralnych i kompozytor),

a figury te były przenoszone z teatrów do dworów i na salony miejskie.

Myślę, że najbliższe prawdy jest założenie, iż Józef Wybicki dla potrzeb swojego tekstu Jeszcze Polska nie umarła sam opracował znane mu już poprzednio wątki melodyczne, łącząc je w jedną całość formalną. (...)

Podczas jednego z kursów literatury słowiańskiej w Paryżu, 26 kwietnia 1842, roku Adam Mickiewicz stwierdził: "Sławna pieśń legionów polskich poczyna się od wierszy, które są godłem historii nowej: Jeszcze Polska nie zginęła, kiedy my żyjemy. Słowa te mówią, że ludzie mający w sobie to, co istotnie stanowi narodowość, zdolni są przedłużać byt swojego kraju niezależnie od warunków politycznych tego bytu, i mogą nawet dążyć do urzeczywistnienia go na nowo..."

W roku 1978 powstało w Będominie - domu narodzin Józefa Wybickiego - Muzeum Hymnu Narodowego.

Źródło: Waław Panek, Hymny Polskie, Warszawa 1997

KILKA UWAG WYKONAWCZYCH

Wszystkie przedstawione poniżej opracowania wokalne i instrumentalne polskiego hymnu narodowego, są zgodne z ustawową wersją melodyczną i jej harmonizacją, dokonaną przez profesora Kazimierza Sikorskiego. Stąd więc, każda wersja wokalna (np. 2 głosy równe, 3 głosy równe, chór mieszany itp.) może być wykonywana zarówno a cappella, jak i z towarzyszeniem jakiejś wersji instrumentalnej (fortepian, mały zespół instrumentalny, orkiestra dęta itp.). Z kolei każda wersja instrumentalna może być wykonywana samodzielnie, bądź wspólnie z którymś, prezentowanym tutaj opracowaniem wokalnym.

Wersja hymnu na mały zespół instrumentalny, dopuszcza możliwość niepełnej obsady partytury (instrumenty ad libitum). Można także, w skrajnych przypadkach, przy braku określonych w partyturze instrumentów, zastępować je innymi, których barwa i skala dźwiękowa jest bliska pierwowzorowi. Tak więc, dopuszcza się np. możliwość, iż fortepian może zostać zastąpiony klawiszowym instrumentem elektronicznym, którego dyspozycje dźwiękowe będą bliskie fortepianu. Ewentualny brak niektórych instrumentów dętych, także blaszanych, można zastąpić innymi instrumentami o podobnej skali i barwie (np. akordeonem, gitarą klasyczną lub elektryczną, czy wreszcie instrumentem klawiszowym). Należy jednak wykazać szczególną troskę o zachowanie takiego wspólnego brzmienia zespołu, by był on możliwie jak najbliższy pierwowzorowi.

Ze względu na powszechne w Polsce, nie w pełni poprawne wykonywanie hymnu w śpiewie zbiorowym, szczególnie w refrenie, uprasza się pedagogów muzyki i instruktorów zespołów amatorskich o skupienie uwagi na nauce tej części hymnu. Otóż należy wyraźnie odróżnić odmienne zakończenie fraz 1-szej i 3-ciej linijki tekstu refrenu, od tego, który zamyka wersy 2-gi i 4-ty. Wersy nieparzyste refrenu mają bowiem "miękkie" zakończenia, wynikające z przedłużenia sylab na dwa dźwięki: "bro-oo" w słowie "Dąbrowski" i "wo-o" w słowie "przewodem". Natomiast wersy parzyste, mają "męskie" zakończenia: jedna sylaba na jeden dźwięk.

W świetle postanowień ustawy, inne niż prezentowane tutaj wersje melodyczne, harmoniczne i instrumentalne są nie tylko niepoprawne, ale i wielce naganne i nie powinny mieć miejsca. Troska o poprawne wykonywanie naszego hymnu narodowego winna być naszym wspólną troską i źródłem dumy z jego szczególnego piękna.

Tożsamość to „(...) cechy wyróżniające jednostki lub grupy, określające, kim lub czym jest ta jednostka lub grupa i co ma dla nich znaczenie. Najważniejszymi źródłami tożsamości są płeć, orientacja seksualna, narodowość lub etniczność i przynależność klasowa. Ważnym czynnikiem tożsamości jednostki jest jej imię i nazwisko; nazewnictwo ma też duże znaczenie dla tożsamości grupowej” (Giddens 2004: 736).

Jak widać z powyższej definicji wyróżnić można tożsamość indywidualną (osobistą) przysługującą każdej konkretnej osobie, a także tożsamość grupową (zbiorową) przysługującą grupie, a więc poczucie wspólnoty z innymi podobnymi pod jakimś względem osobami, której towarzyszy świadomość odrębności od innych.

Jak zauważa Szacka (2008: 154) dla socjologa jest interesująca nie tyle tożsamość osobista (czyli to, że jednostka widzi siebie jako osobę niepowtarzalną), ile tożsamość społeczna jednostki. Ta ostatnia jest pochodną przynależności człowieka do różnych grup i kategorii społecznych. Ma ona wymiar subiektywny (poczucie tożsamości) i obiektywny (zaklasyfikowanie jednostki przez innych).

Socjolog Charles H. Cooley jako pierwszy zwrócił uwagę, że jednostka kształtuje swój osąd o sobie na podstawie tego za kogo uważają ją inni ludzie. Proces ten nazywany jest „zwierciadłem osobowości” i składa się z trzech etapów:

1. Wyobrażenie jednostki odnośnie tego jak prezentuje się ona innym.
2. Wyobrażenie tego co inni o niej myślą.
3. Reakcja jednostki w związku z poznaniem opinii jaką inni mają o niej. Reakcją może być duma, wstyd itp.

Tożsamość osobista i tożsamość społeczna jednostki jest silnie powiązana z odgrywanymi przez nią rolami społecznymi. Można powiedzieć, że role tym bardziej wpływają na tożsamość jednostki im mocniej się z nimi identyfikuje. Ponadto każda rola ma inną wagę i w różnym stopniu wpływa na tożsamość człowieka. Jednak jedna z ról jest rolą kluczową: „wśród różnych ról człowieka jedna z nich bywa **rolą kluczową**, wyznaczającą, jak jest on postrzegany, a tym samym – jego tożsamość. W nowoczesnych społeczeństwach przemysłowych taką kluczową rolą była zazwyczaj rola zawodowa i ona najczęściej decydowała o jego obrazie samego siebie” (Szacka 2008: 155-156).

BIBLIOGRAFIA

1. Giddens, A. 2004. *Socjologia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
2. Szacka, Barbara. 2008. *Wprowadzenie do socjologii*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
3. Sztompka, Piotr. 2004. *Socjologia*. Kraków: Wydawnictwo Znak.